

LEVENSESSEN Annet Schaap

‘Verhalen denderen zo mijn hoofd binnen’

Hoe blij ze ook was met de prijzen voor haar debuut ‘Lampje’, dat succes zit schrijver/illustrator Annet Schaap (53) soms ook in de weg bij het maken van nieuw werk. Deze week verschijnt haar boek ‘De boom met het oor’, geïnspireerd op muziek van Modest Moessorgski.

TEKST CAROLINE BUJS FOTO'S MERLJN DOOMERIK

LEVENSSLESSEN Annet Schuap

1 Boeken kunnen je redding zijn

"Ik vond het moeilijk om kind te zijn, ik was vaak verdrietig zonder dat ik precies wist waarom. Ik was niet zo'n leuk kind denk ik, en ik had het idee dat ik dat wel geacht werd te zijn. Met 'leuk' bedoel ik: zonnig en vrolijk en blij. Dat verdrietige gevoel waar ik geen woorden aan kon geven, vindt misschien z'n oorsprong in het feit dat ik vlak na mijn geboorte een hele tijd in het ziekenhuis heb gelegen. Alsof ik daarna de boel niet meer vertrouwde en dacht: straks gaat weer iedereen weg."

Boeken lezen hielp me, dan kon ik zijn wie ik wilde en voelde wat ik wilde, want als ik alleen op de wereld las was het toegestaan om me droefig te voelen. In mijn puberteit werd de wereld nog groter en enger, en dat hield spel tussen jongens en meisjes heb ik bijvoorbeeld altijd als heel bizar ervaren. Het verlangen om gezien te worden was groot. En dan niet omdat ik een goed cijfer voor aardrijkskunde haalde, maar omdat ik zelf iets maakte, werk waar mensen door werden geraakt. Die manier van communiceren paste beter bij me. Pas op de kunstacademie had ik het idee dat de dingen een beetje gingen kloppen."

2 Durf te veranderen door wat je meemaakt

"Het geluid speelde thuis een grote rol. Mijn vader was jeugdwerkdruksuur en de kerk was voor hem een veilige thuis zijn deel was om zo veel mogelijk jongeren de kerk in te krijgen. Dus toen mijn zus en ik niet meer mee wilden, was dat moeilijk voor hem. Ik moet daar nu vaak aan denken als ik zie dat mijn zoon van tien totaal geen belangstelling heeft voor boeken. Hij houdt zelfs niet van Harry Potter! Nu wil ik niet zeggen dat Harry Potter hetzelfde is

als Jezus, maar toch ervaar ik zijn afwijzing als kwetsend omdat ik zelf wel zo van boeken hou. Ik doe erg mijn best om hem maar te laten, en dat vind ik ontzettend moeilijk – via omwegen blijft ik het toch proberen."

Net als mijn vader, eigenlijk. Hij is door de jaren heen veel verlichter geworden en dat vind ik ontzettend knap, maar dat verlangen van eigenlijk moeten we toch niet z'n allen in de kerk zijn komt af en toe weer bij hem boven, ook al is dat dan al jaren geleden. Het christendom is een cultuur die ik goed ken en die me heeft gevormd, en daar ben ik niet rouwig om. Maar ik heb er wel altijd moeite mee gehad dat er niet zoveel stelligheid wordt gezegd hoe het allemaal zit en hoe het hoort. Ik zou graag nog eens een boek schrijven over hoe dat zeker weten gedurende je leven kan veranderen in het niet zo zeker weten. Durven veranderen door wat je ziet en hoort en meemaakt: dat is volgens mij een van de grote dingen in het leven."

3 Een kale boodschap zegt niet zoveel

"Mijn opa – dominee Van Pagée – de vader van mijn moeder, was een bekende dominee. In Amsterdam leidde hij de diensten met behang stellingen, waar ook veel ongelovigen op af kwamen omdat hij zo goed kon vertellen. Hij was een beetje een toneelspeler die er echt iets van maakte en dat vond ik heerlijk. Ik was een jaar of tien toen we één keer per week naar opa gingen luisteren en ja, dan wilde ik wel naar de kerk. Thuis in het dorp hadden we alleen dominees die bij wijze van spreken net zo goed fietssmaken hadden kunnen worden, zo droog vertelden ze hun boodschap. 'Laat ons bij zijn', zeiden ze dan, maar ik dacht: nou ja, ik zie hier niemand bij zijn!"

Het heeft me geleerd dat het zo belangrijk is om de dingen goed te brengen. Niet omdat je dan applaus krijgt, maar omdat het dan echt binnenkomt – een kale boodschap zegt niet zoveel. Met Lampe is het me voor de eerste keer echt gelukt om helemaal precies uit te drukken wat ik wilde zeggen en hoe. Daar heb ik er dan ook tot op het laatste puntje bovenop gezeten – gelukkig mocht dat ook van de uitgever. Ik vind het niet leuk om te zeggen, want dan lijkt het alsof ik twintig jaar van mijn leven heb verpest en zo bedoel ik het niet, maar tijdens die twintig jaar illustreren ben ik nooit tot dat laatste puntje gegaan."

'Zeker weten kan gedurende je leven veranderen in het niet zo zeker weten'

4 Luister niet maar je strenge stem

"De dingen 'goed willen brengen' heeft me ook in de weg gezeten. Op de schrijversakademie was eind twintig, kreeg ik enorm veel commenten. Ik had het idee dat ik elke week iets bijlams moest afleveren en iedereen tevreden moest stellen, maar dat ging natuurlijk niet en dat vond ik onverdraaglijk. Ik storte in, stopte met schrijven en ging weer verder met illustreren. Pas later leerde ik over het 'superego': die strenge en oordeelende stem die je onder controle probeert te houden zodat je niets fout doet."

Door het inzicht dat die stem een mentale constructie in je hoofd is en niet de stem van God besefte ik: alles ligt open, ik kan doen wat ik wil! Het leek wel alsof ik tot die tijd mijn hele leven ingeticht had om die grote, strenge, man tevreeden te stellen. En die ego-stem is juist het sterkst als je iets wilt veranderen. Dus toen ik uiteindelijk 'Lampe' ging schrijven, was die stem heel bang. 'Ja, maar nu moet het ook wel zo goed worden zoals je je altijd hebt verbeld."

Gelukkig spanden Lampe en ik samen tegen dat superego: het verhaal kwam gewoon mijn hoofd binnendenderen en ik werd er zo gelukkig van om het op te schrijven. Daarna was ik weer zo bang om het verhaal aan Quidro te laten lezen en voor de recensies. Achteraf denk je: wat lauww, je kon toch wel zien dat het goed was! Maar nee, dat kon ik niet."

5 's Nachts tijkt alles erger

"Mijn man en ik waren al wat ouder – 44 en 54 – toen Jonas werd geboren en ik kan 's nachts wel eens bang worden bij het idee dat wij doodgaan, want we zorgt er dan voor hem? Mijn man's familie, hij is Canadees, woont groter-deels in Canada en de meesten zijn al oud of dood en mijn familie is ook oud. Mijn moeder is al overleden en mijn zus heeft ALS, zij wordt niet meer beter. Mijn zusje en ik waren altijd elkaars 'reserve' voor de kinderen, maar dat >>

LEVENSLESSEN Annet Schaap

Annet Schap (Echteld, 1965) is schrijver en illustrator en groeide op in Maartensdijk. Ze studeerde aan de kunstacademie in Kampen en Den Haag en volgde schrijversschool 't Coloton in Amsterdam. Ze illustreerde ruim tweehonderd kinderboeken, waaronder de boeken van Jacques Vriens, de 'Hoe overleef ik'-serie van Francine Oomen en de Superjuffe-serie van Janneke Schotveld. Ook schreef ze toneelstukken en een kinderopera voor het Jeugdtheater. In 2017 debuteerde ze met haar kinderboek 'Lampje' (Querido), dat een enorm succes werd en bekrond met de Gouden Griffel, de Wouterje Pieterse Prijs, de Nienke van Hichlum-prijs en de Vlaamse Boekenleeuw. Deze week versijcht haar boek 'De boom met het oor', getuustreerd door Philip Houtman, een vertelling geïnspreid op de pianoclus Schilderijenleerstoeling van de Russische componist Modest Moessorgski.

gaat nu niet meer gebeuren en dat vind ik heel erg.

Soms gaan er 's nachts van die doemscenari's door mijn hoofd; dan zit Jonas alleen, in een huis dat door de opwarming van de aarde onder water staat – zonder familie. Ik ben ook niet zo goed in het organiseren van bijeenkomsten met anderen: we zijn heel happy met z'n drieën en hebben niet altijd behoefte aan mensen over de vloer. Een andere keer zie ik mezelf weer als enige overgebleven mantelzorgervardoor ik nooit meer aan schrijven toekom of pas als ik heel oud ben en wie zit er dan nog op mij te wachten? Op die momenten moet ik echt het licht aan doen, uit bed stappen en bedenken iets leuks gaan kijken – 's nachts lijkt alles dubbel zo eig."

6 Pas op voor de aandachtswolf

"Op de een of andere manier heb ik altijd geleerd dat je eerst moet luisteren naar wat andere mensen willen hebben, en dat je dat dan moet geven. 'Lampje' is hiervan precies het tegenovergestelde: dat kwam helemaal uit mij. Een deel van mij is blij met alle aandacht die 'Lampje' genereert; dat deel heeft nooit genoeg en sluipt en kijkt op sociale media naar wat ze nu weer over me hebben geschreven. Dat hoort natuurlijk niet voor een christelijk meisje, en het heeft ook iets schaamewols – maar het is er wel. En dat deel zegt ook: nog een keer! We moeten gewoon even een tweede 'Lampje' schrijven!

Dat deel, dat zo bezig is met de buitenwereld, kan niet schrijven. En die aandacht beëkent niks, echt niks – het zit me zelfs in de weg. Laat je telefoon dan thuis, zegt mijn man als ik 's morgens naar mijn atelier ga, en dat helpt soms. Dan kan ik weer rustig luisteren naar het verhaal dat op me ligt te wachten. Toen 'Lampje' niet verscheen, had ik nog het idee dat ik in de schatruw iets nieuws kon gaan maken, maar Lampje blijft naar me kijken. Ik krijg talloze mails van kinderen met de vraag wanneer er een tweede deel van 'Lampje' komt en nu verschijnen de vertalingen – in een Duitse recensie stond al: *Mehr davon bitte, Frau Schap!* Als ik niet oppas, kom ik weer in dat gebied waar ik ooit zo overspannen van raakte: het iedereen tevreden willen houden. Die verslaate aandachtswolf moet worden getemd, ook al voelt het soms alsof ik daar de spieren niet voor heb."

'Om te zorgen dat mijn hoofd iets van een verhaal prijsgeeft, wandel en boks ik'

7 Fop je hoofd

"Om te zorgen dat mijn hoofd iets van een verhaal prijsgeeft, wandel ik en boks ik af en toe een uurtje met een trainer op mijn atelier. Wat ook helpt, is dat ik mijn hoofd fop en vertel dat ik niet hoef te schrijven. We gaan alleen maar even zitten met een pen in onze handen. Op mijn atelier liggen dan allerlei kleine envelopjes waar briefjes in zitten met een woord of een hoofdstuktitel erop – want ik heb al wel een verhaal in mijn hoofd – en dan zet ik de wekker, zit eerst vijf minuten stil, pak zo'n briefje uit een envelop en ga daar dan over schrijven. Soms werkt het, maar niet altijd. Ook lees ik de laatste tijd oude dagboeken door en daar staan dan soms ideeën in die ik was vergeten en waar ik dan weer op verder kan gaan. Het is zo'n verschil met illustreren: dat deed ik altijd op dezelfde manier, met hetzelfde penne, met dezelfde inkt. Ik ging gewoon zitten en begon – het lukte eigenlijk altijd wel."

8 Het is zoals het is

"De laatste jaren kan ik het steeds meer waarden dat ik rust krijg door te denken: het is zoals het is. Dat heb ik niet geleerd hoor, thuis. Daar was het idee vooral dat je voor een betere wereld moest wechten en je niet bij de situatie neer moest leggen. Ik bedoel het ook niet als iets passiefs, in de zin van: laat dan maar. Nee, ik bedoel: ik wil niet dat mijn zus ziek is, maar dat is zo. Misschien is 'Lampje' het enige grote boek dat ik zal schrijven – dat hoop ik niet – maar dat is dan zo. Waarschijnlijk val ik nooit meer zo kilo af, maar dit is het lichaam dat ik heb. En dit is de man die ik heb, van wie ik had gehoopt dat ie nog eens Nederlands zou leren of een fantasieboek aan zou vinden. Dat gaat niet meer gebeuren, en dat is zo. Door op die grote golven van het leven mee te bewegen, ben je niet meer de hele tijd in gevecht – en dat is iets anders dan passief zijn. Het is misschien niet een erg hip standpunt, maar die rust vind ik zo ontzettend fijn."